

Beste familieleden,

Corona treft ons allen. Hopelijk dat niemand van ons geïnfecteerd is geraakt en ziek is geweest. Maar het raakt ons in die zin dat we onze sociale contacten drastisch hebben moeten inperken, niet zo maar even bij iemand meer langs kunnen gaan, wij onze familie voornamelijk via de sociale media, de telefoon of per e-mail spreken en elkaar soms alleen nog maar op het beeldscherm kijken. Veel thuis zitten, ook voor degenen van ons die nog werk doen dat vanuit hun studeer- of huiskamer. Zij komen sporadisch nog op hun kantoor met de nodige voorzorgsmaatregelen. Een avondje uit kan alleen nog virtueel: een theater of film op de TV bezoeken, een concert beluisteren op de radio, waarbij je deur niet uit hoeft, en jammer genoeg geen vrienden en bekenden zult tegenkomen. Veel lezen, achter je computer zitten, misschien een spelletje doen? Wandelen en fietsen, buiten sporten, een stukje autorijden dat kan nog wel, zij het met restricties: anderhalve meter uit elkaar en met niet meer dan met zijn tweeën. Inmiddels hebben we in bijna elke jaszak of tasje wel een neus-mondkapje. Ze liggen op straat of in de berm, vogels raken verstrikt en kunnen erdoor verstikken. Maar gelukkig is er ook hoop: het vaccineren is gestart, al verloopt dat niet geheel vlekkeloos.

Bijna twee jaar hebben we elkaar niet kunnen ontmoeten. De familiedag heeft vorig jaar niet kunnen plaatsvinden en zoals het er nu naar uitziet zijn de coronamaatregelen in april of mei nog niet zodanig versoepeld dat groepsbijeenkomsten weer normaal mogelijk zullen zijn. Het bestuur heeft daarom besloten ook in 2021 geen familiedag te organiseren. Dat vinden we jammer, maar het kan niet anders.

In het verleden hebben epidemieën plaats gevonden van veel ernstiger karakter, waarbij bijna de gehele bevolking werd getroffen en vele doden vielen. Iedereen kent de pest, die in de Middeleeuwen huishield in Europa waarbij 20 tot 30% van de bevolking overleed aan de Zwarte Dood, zoals de ziekte aenoemd werd.

Honderd jaar geleden ging de Spaanse griep rond, de sluipmoordenaar van de Eerste Wereldoorlog. Eén op de drie aardbewoners werd ziek; tussen de 50 tot 75 miljoen mensen zijn eraan gestorven. In quarantaine gaan betekende toen: niets meer verdienen, geen brood op de plank en honger lijden. Grote gezinnen woonden klein gehuisvest bij elkaar. Iedereen besmette iedereen. Het was onvoldoende bekend dat besmetting door hoesten werd overgebracht. Tot 1900 waren de pokken een andere zeer gevreesde ziekte die om de vijf tot tien jaar uitbrak en met name kinderen trof. Ook onze familie heeft kinderen verloren aan de pokken.

In deze Nieuwsbrief een historisch verhaal over de uitbraak van pokken in Mensingeweer (Noord-Groningen), waar onze stammoeder met haar man en gezin aan het eind van de 18^e eeuw woonde.

Door wereldwijde vaccinatie is pokken "uitgestorven". De laatste doden vielen 50 jaar geleden in Afrika. Heeft het met pokken 150 jaar geduurd voordat deze ziekte was geëradiceerd, anno 2021 lijkt het mogelijk om Corona binnen twee jaar na uitbraak uit te bannen door toepassing van vaccins die binnen één jaar zijn ontwikkeld en wereldwijd zullen worden geïnjecteerd. Laten we het hopen.

Het bestuur wenst iedereen sterkte in deze bijzondere tijd en hoopt dat een ieder van ons fysiek niet te maken krijgt met COVID-19.

Wij spreken de wens uit dat we elkaar volgend jaar weer mogen begroeten op de familiedag.

Namens het bestuur,
Jan Pier Cleveringa

Bericht van de penningmeester

Door de coronasituatie heeft er vorig jaar geen familiedag plaatsgevonden. Ook dit jaar zal het bestuur geen familiedag organiseren daar het tot voorbij de zomer zal duren voordat alle belangstellenden na een 2e vaccinatie

aftoende immuniteit hebben opgebouwd en weer kunnen of willen reizen.

De uitgaven van de penningmeester zullen dan ook dit jaar beperkt blijven.

Het bestuur heeft daarom besloten om dit jaar geen donatie aan de leden te vragen.

Aan diegenen die al wel een donatie hebben overgemaakt zal hun bijdrage worden teruggestort.

Enno Steenhuis

De pokkenepidemie in de 18^e eeuw in Noord-Groningen

Tot in de 19^e eeuw waren er om de vijf tot tien jaar uitbraken van de gevreesde pokkenziekte, ook wel kinderpokken genoemd omdat het voornamelijk kinderen waren die erdoor werden getroffen en eraan overleden.

De ziekte ging gepaard met hoofdpijn, rugpijn en hoge koorts, die enkele dagen duurde, waarna zich huidvlekjes ontwikkelden die uitgroeiden tot blaasjes en bulten gevuld met pus, de zogenaamde pokken. Het meest op het gezicht, de armen en benen en in mindere mate op de romp, rug en buik; bij genezing ontstaan groffe littekens en putten en kon je er een pokdalig gezicht aan overhouden. Onder andere Lenin overkwam het, op latere foto's en staatsieportretten liet hij de littekens wegretoucheren.

Twee kinderen met pokken

In mei 1787 braken er pokken uit in Mensingeweer (gemeente De Marne, Noord-Groningen).

Eind 18^e eeuw stonden in Mensingeweer een vijftiengestig huizen, op het hoogste gedeelte van de wierde stond de Nederlands Hervormde Kerk met bijbehorende pastorie en een schooltje. Bij de

volkstelling van de Bataafse republiek in 1795 schatte men het aantal inwoners op 150 mensen. Volgens aantekeningen in het kerkboek overleden vijf kinderen aan de gevolgen van deze gevreesde aandoening. In het algemeen overleed 1/5 tot 1/6 deel van de kinderen die besmet waren geraakt, dat betekent dat er in het dorp zo'n dertig kinderen door de pokken waren aangedaan wat neer komt op 20% van het aantal dorpsbewoners.

Dit had grote impact op de dorpsgemeenschap. Gedurende zes weken werden er geen kerkdiensten gehouden, doopdiensten werden uitgesteld en het schooltje werd gesloten. Mensen waren nadrukkelijk gewaarschuwd geen huizen te bezoeken waar pokken heerste, complete jonge gezinnen waren aangedaan, sommige ouders verloren meerdere kinderen.

Dit alles weten we dankzij aantekeningen in het kerkboek van de Nederland Hervormde kerk van Mensingeweer, aantekeningen die met de hand bijgeschreven werden door dominee Hermannus van der Tuuk, die 55 jaar lang dominee was in Mensingeweer.

Als een kind overleed werd er een doodskist afgeleverd bij het huis en moest de familie het kind zelf kisten en de kist buiten plaatsen die vervolgens werd opgehaald met een boerenkar en rechtstreeks naar het kerkhof werd gereden en daar ter aarde werd besteld veelal zonder aanwezigheid van familie en zonder dominee. Gebruikt beddengoed, kleding en andere zaken waarmee de overledene in contact was geweest werd in beslag genomen en verbrand achter het huis waar de familie woonde.

De woning werd uitgerookt of moest met beschikbaar gesteld lysol door de familie worden ontsmet. Lysol is een krachtig ontsmettingsmiddel dat een scherpe, doordringende lucht verspreidt wat dagenlang in het huis bleef hangen en aanleiding gaf tot prikkelhoest en tranenogen.

Het zes maanden oude zontje van Jacob Eckes, een arbeider die werkzaam was op de boerderij van Jan Gaps, is één van de slachtoffers van deze gevreesde ziekte en overlijdt. Dominee van der Tuuk maakte aantekeningen hierover in het kerkboek: *“Ecke zoon van Jacob Eckes & Tjaarke Clasen op Hoogmaarslag geb. 19 dito (dec. 1786). Obit in de Pokken Maj. 87”*.

Jacob Eckes, was vier maand eerder in januari van dat jaar overleden; hij had in 1775 ook al twee kinderen verloren aan de pokken.

De kinderen van onze stammoeder Grietje Derks Cleveringa en Pieter Clasen worden niet door de

pokken getroffen, of als ze wel besmet zijn geweest, overleefden zij de pokken. Eind achttiende eeuw was de kindersterfte hoog en stierf de helft van de kinderen voordat ze hun twaalfde levensjaar hadden bereikt. Ook bij welgestelde mensen, zoals dominee van der Tuuk, gebeurde dit: vier van zijn acht kinderen zijn overleden voordat ze de leeftijd van tien jaar hadden bereikt.

Aan pokken werd een speciale betekenis gegeven, het was een “gave Gods”, zo strafte en beproefde hij de gelovigen. Anderen beschouwden pokken niet als een straf van God maar duidden de pokken als een onvermijdelijke en zelfs weldadige passage op de weg naar volwassenheid. Pokken was een bron van ongelijkheid, dankzij betere huisvesting, goede voeding en het toepassen van hygiëne raakte de betere stand minder snel besmet en overleefden zij vaker de ziekte.

In de tweede helft van de negentiende eeuw, toen er steeds meer bekend werd over hoe de ziekte zich verspreidde en na de uitvinding van vaccinatie, werd bestrijding mogelijk.

Bij een uitbraak werden pokkenlijders in quarantaine geplaatst om verspreiding van het virus te voorkomen en mochten alleen autoriteiten en artsen het gezin bezoeken en werd ongeoorloofd bezoek strafbaar gesteld.

Al eeuwenlang werd er gezocht hoe pokken te voorkomen.

In China was bekend dat als je wat huidschilfers van een pokkenlijder opsnoof, je het ziektebeeld heel even kreeg, en daarna immuun was voor de ziekte.

Inenten tegen de pokken werd al omstreeks 1700 in Turkije en Griekenland toegepast. Door met een naald wat serum van een pokkenlijder in de gezonde huid te krassen kreeg je een lokale huidontsteking, waarna men de ziekte niet meer zou krijgen.

Beide methodes waren niet geheel zonder risico, mensen konden toch wel ernstig ziek worden, pokkenuitslag uitslag krijgen en overlijden aan de gevolgen.

De Britse arts Jenner hoorde dat melkers die koepokzweren hadden opgelopen, later geen pokken meer zouden krijgen. Hij onderzocht het bijgeloof en het bleek waar te zijn. Hij entte vocht uit een koepok bij kinderen en besmette twee maanden later dezelfde kinderen met echte pokken: geen van hen werd ziek, ze bleken immuun te zijn.

Soortgelijke experimenten kunnen we ons nu niet meer voorstellen, anno 2020 zou je hiervoor

vervolgd en veroordeeld worden.

Vanaf het begin van de 19^e eeuw werd door de overheid vaccinatie verplicht gesteld. Aanvankelijk was daar veel verzet tegen, niet alleen van religieuze aard maar ook omdat het inspuiten van dierlijk materiaal bij mensen als inhumain werd beschouwd en ernstige bijwerkingen werden toegeschreven aan vaccinatie. Zo beweerde een Engelse dame dat haar dochter nadat zij was ingeënt, haar op haar lichaam kreeg en dat zij ging loeien. De chirurgijns die de variolatie verzorgden waren tegen vaccinatie omdat zij hun broodwinning verloren zagen gaan. Bevorderlijk was het instellen van verplichte pokkenbriefjes op scholen (1823) en het benoemen van vaccinateurs in gemeenten zonder geneeskundige hulp (1826). Hetzelfde gold voor de verplichte registratie van gevaccineerden en het uitreiken van gouden medailles voor het grootste aantal gratis verrichte entingen.

Medaille voor koepok-vaccinatie

De laatste grote pokkenepidemie in Europa was in de periode 1870-1873, daarna bleven de aantallen en de verspreiding beperkt.

In 1951 vond in Tilburg de laatste pokkenepidemie plaats in Nederland waarbij 50 patiënten besmet raakten en een even groot aantal contactgevallen in quarantaine werden geplaatst. Om verdere verspreiding te voorkomen werden alle 120.000 inwoners van Tilburg binnen 10 dagen ingeënt, zeer effectief om verdere uitbreiding een halt toe te roepen. Uit voorzorg stopten een maand lang geen treinen in de stad en werden producten die in Tilburg werden gemaakt tijdelijk niet verhandeld en geweerd.

In 1972 was er nog een kleine uitbraak in Joegoslavië met 152 besmettingsgevallen. Later volgden immunisatiecampagnes buiten Europa. Dankzij het succes van een wereldwijde aanpak verklaarde de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) op 9 december 1979 de pokken als eerste ziekte die door menselijke inspanningen was uitgeroeid.

Bestuur:

Voorzitter

Jan Pier Cleveringa

Secretaris en redactie Nieuwsbrief

Marie-Jeannette Quist

Penningmeester

Enno Steenhuis Geertsema

Leden

Rudi van der Mark

Pabus Vos

Contactgegevens:

Email: mj_quist@protonmail.com

Website: www.familiecleveringa.nl

Facebook: [Stichtingfamiliearchief Cleveringa](#)